

ΕΝΑΣ ΑΚΟΜΗ ΠΟΥ ΜΑΣ ΦΕΒΓΕΙ

ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Τους στίχους άφτους πόσες φορές τόν άκουσι να μου τούς λέει με την ήμερή, τή βροντώδικη φωνή του. Άνέβαινα συχνά στο Μαρούσι να του κρατιά συντροφιά, να τόν παρηγορώ και να του δίνω κουράγιο. Χτυπημένος από βιριά άρρώστια, περνούσε, τώρα τελεφταία, τις μέρες του κλεισμένος στη φωταχική κ.μαρούλα του. Τό ποτήρι στά καλά είχε ραγίσει, χωρίς όμως κι' ο φίλος να χάσει τό θάρρος του και να πελπιστεί. Έμφαριστημένος άπλωνε την άπαλάμη του, άνάερο θείο κροντήρι, κι' έπινε από τό φώς τής Ροδαβγής. Άλήθεια, πόσο προφητικό στάθηκε τό παραπάνω τετράστιχο του ποιητή μας, γραμμένο στά 1923 ή και προτήτερα, για τή στερνή του τή ζωή!

* *

Ο Πάνος Ταγκόπουλος γεννήθηκε στους Σοφίδες τής Θεσσαλίας πριν από τριανταπέντε περίπου χρόνια. Μεγάλωσε κι' αναθρόφηκε στην Άθήνα, όπου και σπουδάσε έμπορικά. Σπουδάζοντας, ένωθε δυνατή τήν κλίση του προς τή λογοτεχνία. Κ' έτσι, σάν πήρε τό δίπλωμα του, άφοσιώθηκε δλόψυχα στά γράμματα. Πρωτοφάνηκε στο Νουμά τό Μάρτη του 1912 μ' ένα μικρό δήγημα, τόν «Μπάμπι Τζανή», και τό πρώτο του φανερωμα τό χαιρέτισαν με τιμητικά λόγια ο Βλάσης Γαβριηλίδης στην «Άκρόπολη» και στά «Παναθήναια» ο Κίμωνας Μιχαηλίδης. Μίλησε κατά διάφορες εποχές για τό ποιητικό έργο του Παλιμά, που τονέ θάμαζε και τόν άγαπούσε ως τά τελεφταία του, για τόν Ψυχάρι, τό Μαβίλη και τό Λέσβιο ποιητή, τό Μελικέρτη. Επίσης μίλησε για τούς λογοτέχνες, που έζησαν και πέθαναν στο Μαρούσι, τό Ρίζο Ίακωβάκη Νερούλο, τόν Ίωσήφ Ραφτόπουλο, τόν Άντρέα Καρκαβίτσα και άλλους. Έβγαλε και δικό του λογοτεχνικό περιοδικό, τόν «Πυρό», (1917—19) με συνεργατή του τόν ποιητή Κωστή Βελύρα.

Στά 1915 τύπωσε τό πρώτο του βιβλίο, τις «Ποιήες». Είναι άφιρωμένες στο μεγάλο του πατέρα και δσκαλό του, τόν άξέχαστο Δημήτριο Ταγκόπουλο:

Σέ σένανε, τεχνίτη και πατέρα,
τά πρώτα μου δοκίμια χαρισμένα.

Γιά τό βιβλιαράκι του άφτό, τήν πρώτη, όπως είπαμε, ποιητική του άπόπειρα στο πεζό, ο Άργύρης ο Έφταλιώτης του έστειλε

Χαρά σε μένα κι αν ποτέ ραγίσει τό ποτήρι
στο γλέντι μιάς γιορτής ή μιάς όφνης,
τήν άπαλάμη άπλώνοντας, άνάερο θείο κροντήρι,
θά πίνω από τό φώς τής Ροδαυγής.

τό παρακάτω ένθουσιαστικό γράμμα:

Hull, 17—5—915'

Άγαπητέ Κύριε,

Έλπίζω να μη νομίσετε πως λέω υπερβολές λράφοντάς σας πως διαβάζω τις «Ποιήες» σας για να μαθαίνω κι ως είναι άργά. Ναι, να τή μαθαίνω τήν άθάνατη άφτη γλώσσα, που τήν κατέχετε τόσο βαθιά και που είναι τόσο πλούσια σε μορφή και σε χρώμα. Είναι ένα γλυκό κελάιδημα από τήν άρχή ως τό τέλος τό βιβλιαράκι σας. Γλυκό και ζωη γεμάτο.

Πάντα δικός σας

Άργύρης Έφταλιώτης.

Μετά ένα χρόνο, στα 1916, βγαίνει ή ποιητική του συλλογή «Άροσουταλίδες». Ποο-λογισμένη από τόν Κωστή Παλιμά. Τα τραγούδια άφτά, όσο κι' ά δέν, έχουνε τά χαρίσματα, που παρουσιάζουνε οι κατοπινές συλλογές του, γοητέβουνε και συγχοϋνε. Δείχνουνε άκόμη ποιητή αξιόλογο με πλούσια λυρική διείθεση. Τραγουδάει τήν άγάπη, τό μεθύσι, τήν άνοιξη, τήν άσημένα νύχτα, τή μενεξεδένια δειλινά. Με τήν έξαίρεση πάντα του Καλύμνιου ποιητή, του Γιάννη Ζερβού, ο Πάνος Ταγκόπουλος είναι ο πρώτος ποιητής που έχει πει τό τραγούδι τής χαράς, τής Χαράς τής Ζωής, όπως πολί σωστά τό παρατήρησε ο φίλος μου ο κ. Γ. Κατσιμπαλης.

Στά 1921 φανήκανε τά «Λυρικά» του. Ο ίδιος ο ποιητής με πολλή χάρη και με υπερβολική κάπως ειλικρίνεια χαρακτηρίζει τήν εργασία του:

Τραχιά είναι τά τραγούδια μου κι' οι σίχοι μου σκληροί

σάν τά λιθάφια,
μά είναι λουσιμένα μες στο φώς που δίνει ή χαραβγή
κι' άκόμη μες στην έβωδιά που άφίνουν τά θυμάφια.

Τό τρίτο μέρος τής συλλογής άφτης, τά «Κόκκινα Κρίνα», τό περνάει κανείς πάντα με ξεχωριστή συμπάθεια:

Μή με ρωτάς ο θάνατος κοντά μου αν πα-
ραστέκει

κι αν τόν φοβάμαι άλήθεια.

Τό κοφτερό πελέκι του κι αν άστραψε παρέκει,
δέ μου τή σβήνει τή φωτιά, που νιώθω έγώ στα
στήθια.

Γιατί κι' ά σβήσω μιά φορά, χίλιες φορές θά ζήσω
κοντά Σου πριν πεθάνω.

Τό έρωτικό χελόκι Σου φτάνει νάν τό φιλήσω,
για να βρεθώ κι' άπ' τή ζωή κι' από τόν, Άδη άπάνω.

Τραγούδι άπλό, μελωδικό, τρυφερό,
συγκινημένο.

Κατόπι φανήκανε «Τὰ Γυρίσματα στο Ζέφωτο», αξιόλογο ποιητικό βιβλίο κι αφτό, και τὰ «Λουλούδια, Ἐρωτες, Ταξίδια», λυρικές πρόζες.

Τὰ δηγήματά του τὸ τελεφταῖο του ἔργο. Φέρνουνε τὸν τίτλο: «Ἡ Ζωὴ πὸν πέρασε...» Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ἡ δηγηματογραφική ἐργασία τοῦ Πάνου Ταγκόπουλου μᾶς ἀφίνει ἀσυγκίνητους, ἀντίθετα πρὸς τὸ ποιητικό του ἔργο, πὸν μᾶς ἐνθουσιάζει. Ἀπὸ τὰ πεζά του λείπει ἡ λεπτή παρατήρηση, ἡ καλὴ σύνθεση, ἡ ψυχολογικὴ ἀνάλυση, ἡ δημιουργικὴ πνοή. Τὸ μόνο πὸν τὰ χαρακτηρίζει εἶναι, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἡ στρωτὴ καὶ καθάρια δημοικὴ γλώσσα, γεμάτη ρυθμὸ καὶ μελωδία, δροσιὰ καὶ χάρη.

Στὰ 1919 γίνεται ταχτικός συντάκτης τοῦ «Νουμᾶ», τοῦ ἱστορικοῦ ἀφτοῦ περιοδικοῦ, πὸν ἴδρυνε στὰ 1903 ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας του. Ὁ Πάνος Ταγκόπουλος μαζί με τὸν Κ. Καρθαῖο, τὸ Ρήγα Γκόλφη, τὸν Κώστα Παρορίτη καὶ τὸν Κίμωνι Θεοδωρόπουλο ἀποτελέσανε τὴ «συνμοσπονδία» τοῦ Νουμᾶ. Ὁ συγγραφέας τοῦ «Λυτρωμοῦ» στὰ περίφημα «Φιλολογικὰ Πορτραῖτα» του, τὴ φιλολογικὴ ἀφτοβιογραφία του, ὅπως τὰ ὀνομάζει, ἀφιερώνει τὰ παρακάτω σπουδαῖα λόγια στὸν ἀκριβὸ του τὸ γιό, πὸν τονε λάτρεβε κυριολεκτικὰ καὶ τὸ θεωροῦσε τιμὴ του νὰ φέρνει ἰδνομά του: «Γιὰ τὸν Πάνο δὲν ἔχω νὰ πῶ πολλὰ πράγματα. Εἶναι παιδί μου, «ἔζησε στὸ σπίτι τοῦ Νουμᾶ, κάτω ἀπὸ τὴ σκέπη του ἀρχιτε τὴ σπουδὴ του», ὅπως εἶπε ὁ Παλαμᾶς προλογίζοντας στὶς Δροσοσταλίδες του, θὰ συνεχίσει ἄβριο τὸν ἀγῶνα φυσικὸς καὶ πνευματικὸς διάδοχός μου, κ' ἔχει ριζωθεὶ μέσα μου ἡ πεποίθησι πὼς ἔχει κάθε δικαίωμα νὰ ἐπαναλάβει περήφανα τὰ λόγια τοῦ Σπαρτιατῆ ἔφηβου: «Ἄριμες δὲ γ' ἐσόμεθα πολλῶ κάρρονες».

Τὸ μᾶν τοῦ 1917 ὁ Δημήτριος Ταγκόπουλος ἀναγκάστηκε, ὕστερ' ἀπὸ δεκαπέντε χρόνια, νὰ σταματήσει τὴν ἐκδοσι τοῦ Νουμᾶ ὡς τις 15 τοῦ δεκέβρι τοῦ 1918, ὅποτε τὸ περιοδικὸ νεκρاناστήθηκε κ' ἔβγαλε τὸ πρῶτο φύλλο τῆς δέφετης περιόδου. Στὰ 1922 γιορταστήκανε στὴ σάλα τοῦ ἑλληνικοῦ Ὀδείου τὰ εἰκοσάχρονα του μετὰ διαφοροὺς ὁμιλητές. Ὑστερ' ἀπὸ τὴν πνευματικὴ ἀφτὴ γιορτὴ, ὁ γέρο Ταγκόπουλος ἀποτραβιέται γιὰ πάντα ἀπὸ τὴ διέφτυνσι τοῦ περιοδικοῦ καὶ τὴν ἐμπιστέβεται στὰ χέρια τοῦ ἀντάξιου γιοῦ του, τοῦ Πάνου. Ἀφτὸς συνέχισε τὴν ἐκδοσι ὡς τὰ 1924. Τὸ ξαφνικὸ σταμάτημα τοῦ Νουμᾶ, πὸν ἔγινε ἀθελὰ του, τονε χτύπησε πολλὴ στὴν ψυχὴ του. Δὲν μπορούσε νὰ ἡσυχάσει. Χρῆος του νόμιζε νὰ τὸν ξαναβγάλει καὶ νὰ συνεχίσει τὸν ἱερὸ ἀγῶνα. Κ' ἔτσι, τὸν περσινὸ δχτώβρι, χωρὶς νὰ τὸ περιμένει κανεὶς, κυκλοφόρησε τὸ πρῶτο φύλλο. Στὴ νέα κι τελεφταῖα ἀφτὴ

περίοδο τοῦ Νουμᾶ εἶχα τὴν ἔφτυχι νὰ γίνω φίλος του καὶ νὰ συνεργαστῶ στενὰ μαζί του. Ἀφτὸ μοῦ ἔδωκε τὴν ἀφορμὴ νὰ τὸν ἐχτιμήσω πολλὴ καὶ ὡς ἀνθρωπο: Χαραχτήρας ἴσιος, ἀλύγιτος. Δίχως νὰ διατάζει καὶ νὰ φοβάται, βροντοφωνοῦσε παλληκαρίσια τὴ γνώμη του. Τίποτε δὲν μπορούσε νὰ τὸν ἐπηρεάσει. Κάστανι δὲ χάριζε σὲ κανένα. Ἡ ὠμὴ του εὐκρίνεια ἴσως νάτανε ὁ λόγος, πὸν μερικὸι δὲν τονε χωνέβανε καὶ τονε νόμιζαν ἐχτρό τους. Ἔτανε τόσο καλὸς καὶ πρόθυμος φίλος. Χρυσὴ καρδιά, ἀπλοικὴ καρδιά σὰν τοῦ μικροῦ παιδιοῦ. ἀληθινὴ καρδιά ποιητῆ.

Καὶ τώρα, στὶς στενές του ἀκόμη τις μέρες, ὁ Νουμᾶς εἶτανε ἰδνειρό του, ἡ πρώτη καὶ ἡ τελεφταῖα σκέψη του. Ἐνωθε βαριά τὴν κληρονομίαν πὸν τοῦ ἀφησε ὁ πατέρας του. Λίγες ὥρες προτοῦ πεθάνει, βρέθηκα πλάι του. Τοῦδωσα θάρρος καὶ τὸν παρηγόρησα ὅσο μπορούσα. Ναί, μοῦ λέει μετὰ τὴ σιγαλή τώρα, τὴ σθησμένη φωνὴ του. Πρέπει νὰ ζήσω γιὰ νὰ μὴ σταματήσει ὁ Νουμᾶς. Σ' ἀφτὸ τὸ ζήτημα εἶμαι σκυλί, σκυλί μονάχο...

Κ. Μ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ
Περιοδικὸ «ΛΟΓΟΣ»

ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΣΟΥ ΤΟ ΔΡΑΜΑ

Στὸν ἀλησμόνητο συναγωνιστὴ
ΠΑΝΟ ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟ

Τῆς ἀλήθειας ἀκούραστος,
δίχως ἔλεος ἐργάτης,
οὔτε τόσο ἐλογάριασες
τὴ ζωὴ, τ' ἀγαθὰ της.
Πληγωμένος καὶ πάλαιβες
ὡς στὴν ὕστερην ὥρα,
πὸν βαριά πιὰ σ' ἀφίσανε
τὰ φτερά σου. Καὶ τώρα,
Κάθε βράδι ἀπ' τὴ θέσι σου,
πούμεινε ἄδεια, ἕνα κλάμα
λέει καὶ λέει σὰν ἀντίλαλος
τῆς ζωῆς σου τὸ δράμα.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Τάκη Ταγκόπουλου, ἔχασε ὁ Δημοτικισμὸς τὸ στυλοβάτη καὶ τὸν ἀκατάβλητο παραστάτη τῆς Ἰδέας. Μετὰ τὸ χαμὸ τοῦ Πάνου Ταγκόπουλου, ἔσβησε καὶ τὸ στερεὸ σύμβολο μιᾶς ὠραίας κληρονομιάς.

Ὁ Τάκης μᾶς ἦταν, λίγο - πολλὸ, πατέρας Ὁ Πάνος ἀκριβὸς ἀδελφός καὶ συνοδοιπόρος.

Στὸ Νουμᾶ μέσα κι οἱ δυὸ, βρήκαμε τὸ δρόμο, γιὰ νὰ στρατέψει καθένας μας ἐκεῖ πὸν ἔφτασε Ἐγὼ ἀκόμη περπατᾶ... Ὁ ἀτυχὸς φίλος, ἦταν γραμμένο νὰ τσακιστεῖ πρὶν τελειώσει τὸ ταξίδι του....

... Εὐτυχῶς, πὸν ὀ,τι ἔδωσε εἶναι ἀρκετὸ νὰ τοῦ ἐξασφαλίσει. τὸ μέλλον.

ΑΤΤ. Ν. ΜΑΓΓΑΝΑΡΗΣ